

Sidney L. Cohen: Viking Fortresses of the Trelleborg Type. (Rosenkilde and Bagger, 1965). 104 s. og XXII pl.

Efter at dr. Poul Nørlund 1948 havde udsendt sin store bog om Trelleborg, og andre anlæg af lignende type var blevet undersøgt, måtte det forudses, at flere teorier om disse gådefulde fortidsminder ville fremkomme. Det har heller ikke manglet på forsøg på forklaringer af dem, og dr. Sidney L. Cohen forøger dem med en ny. Sagt i korthed opfatter han Trelleborg og dens slægtninge som templer eller kultpladser, der senere er benyttet til garnisoner. Hertil knytter han forskellige teorier om enkelthederne i disse anlæg.

Hans hypotese lider af den grundlæggende svaghed, at der ikke kendes templer af denne art fra Danmark, der kan tjene til sammenligning, og den danske hedenskab er så lidt kendt, at ethvert forsøg på at inddrage det i forskningen som en historisk størrelse støder på vanskeligheder. Meget kan tyde på, at gudedyrkelsen ikke har kendt templer, som kristendommen havde sine kirker, og at asernes dyrkelse herhjemme er foregået i lunde og skove, og forfatterens sammenligning med templet i Arkona og mere østligt beliggende slaviske kultpladser virker ikke overbevisende, fordi materialet alene kan have nogen værdi, når det stammer fra samme tid og land som Trelleborg og dens frænder. Sidney L. Cohens teori vil derfor næppe vinde mange tilhængere i den form, hvori den er fremsat.

Under læsningen af bogen er det iøjnefaldende, at forfatteren savner et bredt kendskab til tidens danske kulturhistorie. Det kan aldrig blive nogen bebrejdelse mod ham, da denne

viden forudsætter mange års studium og medleven, som en udlænding vanskeligt kan præstere, og man bør snarere komplimentere ham for det meget stof, han har indsamlet, og som gør hans bog til en nyttig oversigt over emnet, ligesom det har værdi at se, hvorledes en udlænding uden hjemlige fordomme betragter Trelleborg-problemet. Det mest gådefulde i det er modsætningen mellem den matematiske præcision, der behersker anlæggelsen, og den i øvrigt primitive arkitektur, der kan forklares ved en stedlig udvikling. Når man fyldestgørende har opløst denne modsætning, vil man formentlig også have fået fat på andet uforståeligt ved Trelleborg. Hustyperne og spørgsmålene omkring dem vil man have udsigt til at forklare, så snart der foreligger mere sammenligningsmateriale, ligesom årsagen til denne fæstningstypes forsvinden måske kan søges i en nedgang i den kongelige magt. Foreløbig vil den rette holdning være en afventen af nye oplysninger med en åben indstilling over for enhver teori, der giver en modsigelsesfri helhedsforklaring af de monumentale mindesmærker.

Helge Søgaard

Malmø Rådstueprotokol (Stadsbok) 1503-48. Udgivet af Selskabet for udgivelse af kilder til dansk historie ved Erik Kroman i samarbejde med Leif Ljungberg og Einar Bagger. (Gad, 1965). 375 s.

Da udvalget for udgivelse af kilder til landbefolkningens historie begyndte at udgive de gamle herreds- og birke-tingbøger, måtte det være en nærliggende tanke for kildeskriftselskabet at udgive de tilsvarende retsprotokoller for i det mindste nogle repræsentative danske købstæder. Overarkivar,

dr. phil. Erik Kroman har været primus motor i disse bestræbelser og kan nu selv som det første bind i en række fremlægge Malmø's rådstueprotokol for første halvdel af det 16. århundrede.

Flere momenter har talt for at begynde med Malmø: Denne by var før Skånes overgang til Sverige Danmarks næststørste og spillede ofte en betydningsfuld politisk rolle; dens retsprotokol er bevaret langt tilbage; og endelig ønskede man at markere 300-året for Roskildefreden ved et udgiversamarbejde med Malmø Stadsarkiv.

Årene 1503-48 rummer betydningsfulde politiske begivenheder i rigt mål; Malmø by var en vigtig brik i Christian 2's spil og var af central betydning under grevefejde og reformation. Alligevel må læseren ikke vente at finde megen oplysning om disse begivenheder af rigshistorisk betydning i rådstueprotokollen, hvilket hænger sammen med dens oprindelse. Byens ydre politik afsatte ikke indførsler i »byens bog«; i den protokolledes borgmester og råds afgørelser i borgernes retssager. Hvad byens domstol havde at tage stilling til, var, uanset om landet havde krig eller fred, retstrætter om handel, håndværk og hor. Nærværende kildeudgave vil da utvivlsomt mere end for den politiske historie blive af betydning for forskning i retsvæsenets historie og i Malmø's lokalhistorie samt for studiet af reformationens mangeartede virkninger på det danske samfunds liv.

Sidstnævnte problem belyses af en række interessante protokollater fra slutningen af 1530'erne, som til tider er direkte fornøjelig læsning. Et hovedemne er i denne forbindelse byrådets forhandlinger med de nye protestantiske præster om disses aflønning;

ligeledes har kirkernes vedligeholdelse og hospitalernes fremtidige indretning krævet rådets medvirken. En travl virksomhed synes byens domstol at have udfoldet med i reformationens kølvand at fælde dom i en række pikante skilsmisssager.

Dr. Kromans udgave er forbilledligt udstyret med hjælpeapparat i form af tekstkritiske noter, person- og stednavneregister, forklaringer på gamle ord, mønt, mål og vægt. Overordentlig nyttig er en liste med lokalhistoriske noter udarbejdet under medvirkning af de to i bogens titel nævnte malmøske historikere.

Helge Paludan

Svend Larsen (†): Studier over det fynske rådsaristokrati i det 17de århundrede. I-II. (Odense Bys Museer, 1965). 315 og 510 s.

Med museumsdirektør Svend Larsens doktordisputats gives et vægtigt bidrag til belysning af dansk lokalstyres mænd og deres økonomiske baggrund. Disputatsen bygger på et omfattende kildemateriale, hvor skifteprotokoller kan nævnes som meget væsentlige for undersøgelsen, dertil kommer tingbøger, rådstueprotokoller samt kærner- og kirkeregnskaber. Her er behandlet perioden fra 1500-tallets slutning indtil år 1682, da regeringsmagten satte nye rammer for det lokale styre. Inden for dette tidsafsnit har kildematerialet sat visse grænser, og Odense er blevet det dominerende midtpunkt i fremstillingen, suppleret med rådmandslistes og biografiske oplysninger for Nyborg og Assens vedkommende.

Må vi således undvære en beskrivelse af flere fynske købstæders forhold, får vi til gengæld andet, som titlen ikke lover. Rådenes medlemmer var næsten udelukkende købmænd. Her